

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 12500/2024
25.12.2024. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Мирјане Андријашевић, председника већа, Иване Рађеновић и Владиславе Милићевић, чланова већа, у парници тужиоца Центра за социјални рад Сомбор, против тужене АА из ..., чији је пуномоћник Гордана Јовановић, адвокат из ..., ради потпуног лишења родитељског права, одлучујући о ревизији тужене изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж2 156/24 од 20.03.2024. године, у седници одржаној 25.12.2024. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ као неоснована ревизија тужене изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж2 156/24 од 20.03.2024. године.

Образложење

Пресудом Основног суда у Сомбору П2 490/22 од 25.10.2023. године, исправљеном решењем истог суда П2 490/22 од 28.02.2024. године, ставом првим изреке, усвојен је тужбени захтев тужиоца Центра за социјални рад Сомбор и потпуно лишена родитељског права тужена АА, рођена ...1997. године у ..., са пребивалиштем у ..., улица ..., у односу на њено малолетно дете ББ, рођену ...2014. године у ..., ЈМБГ ..., са пребивалиштем у месту ..., улица ... Ставом другим изреке, одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж2 156/24 од 20.03.2024. године, ставом првим изреке, одбијена је жалба тужене и потврђена првостепена пресуда, са исправком. Ставом другим изреке, одбијен је захтев тужене за накнаду трошкова жалбеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужена је благовремено изјавила ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану другостепену пресуду применом члана 408. Закона о парничном поступку – ЗПП („Службени гласник РС“, број 72/11...10/23) у вези са чланом 208. Породичног закона, Врховни суд је нашао да ревизија није основана.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, по прекиду ванбрачне заједнице својих родитеља (отац ВВ и мајка ГГ), правноснажном пресудом Основног суда у Сомбору П2 429/15 од 14.08.2015. године мал. ББ (рођена ...2014. године у ...) поверена им је на заједничко вршење родитељског права, уз уређивање начина одржавања личних односа са оцем и одређивања висине његове обавезе да доприноси њеном издржавању. Решењем Центра за социјални рад Сомбор од 01.03.2017. године уведена је мера корективног надзора родитељима због узајамног пријављивања, између осталог, и за насиље над мал. ћерком ББ и њеног хигијенског занемаривања, као и пријаве мајке против оца због недавања издржавања. Пре подношења тужбе у овој правној ствари, мал. ББ је живела у домаћинству са мајком, очухом и братом по мајци (рођен ...2019. године). Центру за социјални рад Сомбор поднета је пријава против мајке за насиље над мал. ББ од стране њене баке по мајци (29.07.2019. године), уз достављање видео снимка насиља и фотографија. Обавештена је полиција, која је са стручном службом Центра за социјални рад, преузела дете из домаћинства мајке. Уследила је и пријава Центру оца мал. ББ и његове ванбрачне партнерке против мајке, уз достављање видео снимка насиља од 05.06.2019. године и фотографије. На видео снимку насиља које је доставила бака по мајци (сачињеном од стране мал. сестре по мајци), види се узнемирујући садржај, између осталог, мал. ББ која непрестано вришти и плаче, док се на фотографијама виде повреде на њеном телу. Мал. ББ је одведена на лекарски преглед, где јој је констатовано мноштво огреботина и крвних подлива на телу (нос, ухо, кожа лумбалне регије, десна и лева надлактица, десна подлактица, кожа глутеалне регије, задња страна леве бутине, као и кожа доњих екстремитета). На видео снимку који су доставили отац мал. ББ и његова ванбрачна партнерке (сачињеном од стране саме мајке и достављеног ванбрачној партнерки дететовог оца), такође се види узнемирујући садржај, између осталог и то да је повод за викање мајке на дете и претње „мухарицом“ у току ноћи било „узимање бомбона од стране детета и пијење чоколадног млека“, док су на фотографијама видљиве маснице по телу детета у виду плавих флека и подлива по рукама и дебелом месу. Након овога, мал. ББ је измештена код своје баке по мајци, а потом смештена у хранитељску породицу где се и сада налази (на основу решења ЦСР Сомбор од 30.07.2019. године). Пресудом Основног суда у Сомбору П2 490/22 од 13.05.2022. године (која је у том делу постала правноснажна), отац мал. ББ је лишен родитељског права у односу на њу. Пресудом Основног суда у Сомбору К 650/20 од 17.05.2021. године (која је током поступка постала правноснажна), тужена и њен ванбрачни партнер ДД оглашени су кривим за кривично дело насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. Кривичног законика извршено на штету мал. ББ и изречена им је мера безбедности забране приближавања и комуникације са њом у трајању од 3 године од дана правноснажности пресуде.

Према извештајима Центра за социјални рад Апатин од 13.12.2021. године и 18.01.2023. године, тренутно физичко и психичко стање мал. ББ у хранитељској породици (у месту ..., код ...) је стабилно. Мајка се у почетку јављала водитељу случаја и тражила информацију о детету (последњи пут 30.08.2019. године). Код мајке је присутна жеља за успостављањем контаката са дететом и повратка у породицу, што жели и дете. Родитељска подобност мајке је снижена, склона је примени ауторитативног васпитног стила и настојала је да детету наметне неприкосновени

родитељски ауторитет путем физичког и психичког насиља. Према мишљењу Центра, у конкретном случају није се радило само о примени недозвољене физичке казне у дисциплиновању детета (како је то мајка тврдила), већ о поновљеном насилном понашању о чему постоји лекарски налаз, снимци, изјаве детета (да је мајка тукла „муварицом“, а очух „лименом шипком“, закључавању у собу и др.) и сведока. Након извршене опсервације, предложено је да се мајка у потпуности лиши родитељског права у односу на мал. ћерку. Вештачењем преко преко тима судских вештака Клиничког центра Војводина од 25.10.2023. године, датог на основу прегледа видео записа, фотографија, увида у кривичну пресуду и др., утврђено је да се мал. ББ интегрисала у хранитељску породицу и у ужу социјалну средину у којој борави, да хранитељи за њу имају улогу супститута родитељских фигура, да су њене развојне потребе адекватно задовољене, да је задовољна хранитељима, осећа се емоционално прихваћеном, те је дошло до напретка на плану њене емоционалне стабилизације. Сада има непуних десет година, иде у други разред основне школе, укључујући и продужени боравак (где уради домаће задатке), похађа ванастанне активности. Спава са хранитељицом јер се боји да спава сама и увек мора да буде упаљено светло. Недостају јој мајка и брат. Оца не жели да виђа јер сматра да опет пије. Настоји да околности под којима је живела код мајке прикаже у социјално пожељном светлу, испољавајући развојно очекивану жељу да живи са мајком. Услед тога избегава разговор на неке теме, иницијално негира да су је мајка и очух тукли, а у даљем току разговора тежи да насилно понашање мајке минимизира и да га рационализује. У погледу психичког статуса присутна је дефицит пажње и хиперактивност, а интелектуално функционисање је испод просечних интелектуалних способности. Мајка (која је 1997. годиште, завршене основне школе и два разреда средње фризерске школе, незапослена, са још једним мал. дететом, актуелно у ванбрачној заједници) - не негира да је мал. ћерку (када је била у узрасту од четири године) тукла тзв. „муварицом“ због тога што је правила разне „глупости“, што правда недостатком родитељских вештина у то време. Тврди да воли ћерку. Према мишљењу комисије вештака, мајка је у свом родитељском функционисању примењивала одлике ауторитарног васпитног стила, емоционално и физички је била насилна према детету, занемаривала је његове развојне потребе, те актуелно, сем на вербалном плану, није показала иницијативу, нити се ангажовала на унапређењу својих родитељских компетенција и вештина, нити је у основи кориговала своје ставове према маладаптивном понашању детета. Код мајке се у целини гледано евидентира уредан психички статус. Комисија вештака је била мишљења да мајка (која има још једно мал. дете-сина из касније засноване ванбрачне заједнице) нема способности да обавља родитељске дужности и да није подобна да врши родитељско право над мал. ћерком.

Код овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су сматрали да су испуњени законски услови за потпуно лишење родитељског права тужене у односу на њену малолетну ћерку ББ. Првостепени суд се, позвао на чланове 67., 68. и 82. ставови 1., 2. и, 4. Породичног закона, имајући у виду да је тужена признала да је физички кажњавала дете, што је поткрепљено и видео записима, фотографијама и медицинском документацијом о повредама детета, сматрајући да није најбољи интерес детета такво понашање мајке (викање, дерање, ударање, шамарање и неадекватно кажњавање), које се при том понављало више пута, нити живот у таквој породици, имајући у виду и да су правноснажном судском одлуком тужена и њен ванбрачни партнер оглашени кривом за кривично дело насиље у породици и да имају забрану контактирања са мал. ББ у периоду од три године по правноснажности исте. Приликом доношења одлуке

руководио се налазом и мишљењем тима вештака Клиничког центра Војводине према којем је тужена у свом родитељском функционисању примењивала одлике ауторитативног васпитног система, емоционално и физички била насилна према мал. ћерки, а није показала иницијативу нити се ангажовала на унапређење својих родитељских компетенција, нити је кориговала у основи своје ставове према понашању ћерке, те нема способности да обавља родитељске дужности, нити је способна да врши родитељско право према њој. Имао је у виду и да је дете, за разлику од стања у периоду боравка у домаћинству мајке (када није ишло у вртић, није разликовала основне боје, нити поједине животиње), сада здраво дете, иде редовно у школу, чита, пише, дружи се са вршњацима, није запуштена едукативно ни хигијенски, добија сву потребну пажњу и старање потребно детету тог узраста.

Другостепени суд је, позивајући се на члан 81. став 1. Породичног закона, изнео и додатну аргументацију да тужена, изузев на вербалном нивоу, није показала иницијативу за одржавање контаката, није исказивала интересовање за ћерку, нити је стекла увид у њене потребе и навике, као и проблеме у одрастању, што указује на очигледно одсуство жеље да са дететом одржава личне односе или да на било који начин учествује у њеном одрастању и васпитању, будући да је бригу о њој препустила најпре својој мајци, а потом и службама социјалне заштите.

Нижестепени судови су правилном применом материјалног права усвојили тужбени захтев за потпуно лишење родитељског права тужене у односу на мал. ћерку.

Породичним законом, прописано је да је свако дужан да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета (члан 6. став 1.); држава има обавезу да предузима све потребне мере за заштиту детета од занемаривања, од физичког, сексуалног и емоционалног злостављања те од сваке врсте експлоатације (став 2.). Родитељско право изведено је из дужности родитеља и постоји само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета (члан 67.).

Родитељ који злоупотребљава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права може бити потпуно лишен родитељског права (члан 81. став 1.). Према ставу 2. истог члана, родитељ злоупотребљава права из садржине родитељског права: 1. ако физички, сексуално или емоционално злоставља дете; 2. ако израбљује дете силећи га на претерани рад, или на рад који угрожава морал, здравље или образовање детета, односно на рад који је забрањен законом; 3. ако подстиче дете на вршење кривичних дела; 4. ако навикава дете на одавање рђавим склоностима; 5. ако на други начин злоупотребљава права из садржине родитељског права. Према ставу 3. истог члана, родитељ грубо занемарује дужности из садржине родитељског права: 1. ако је напустио дете; 2. ако се уопште не стара о детету са којим живи; 3. ако избегава да издржава дете или да одржава личне односе са дететом са којим не живи, односно ако спречава одржавање личних односа детета и родитеља са којим дете не живи; 4. ако с намером и неоправдано избегава да створи услове за заједнички живот са дететом које се налази у установи социјалне заштите за смештај корисника; 5. ако на други начин грубо занемарује дужности из садржине родитељског права.

Према члану 266. став 1. Породичног закона, суд је дужан да се руководи најбољим интересом детета кад одлучује у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права.

У конкретном случају, мал. ББ је у узрасту од непуних пет година била изложена различитим облицима психо - физичког насиља од стране мајке и очуха (са којим мајка и сада живи у ванбрачној заједници), које се понављало, због чега су правноснажном пресудом Основног суда у Сомбору К 650/20 од 17.05.2021. године обоје осуђени за кривично дело насиље у породици, уз меру забране приближавања мал. ББ три године од правноснажности пресуде. Супротно наводима ревизије, насиље којем је мал. ББ била изложена у тој животној доби одразило се на њено укупно психо-физичко стање јер је пронађена са видним озледама и подливима по целом телу, без познавања неких од основних појмова које би требало да познаје дете тог узраста, актуелно и сада има страх да спава сама и са угашеним светлом, што указује на дуже занемаривање њених развојних и емоционалних потреба од стране мајке са којом је живела, али и непредузимање мера од стране мајке у циљу реуспостављања односа са њом и кориговања својих ставова у погледу примене васпитних метода у виду физичког кажњавања мал. кћерке и упућивања претњи да ће и убудуће бити кажњена на исти начин (путем „мухарице“), због тога што је понашање детета по њеној субјективној процени било неприхватљиво (у случају забележеном камером од стране саме тужене мал. ББ је јела бомбоне и пила чоколадно млеко без дозволе). Осим тога, тужена није спречила вршење физичког насиља над мал. кћерком у истом узрастном добу детета од стране свог ванбрачног партнера.

Овакво понашање тужене у односу на мал. кћерку, супротно наводима ревизије, представља вид грубе злоупотребе родитељског права из члана 81. став 1. тачка 2. Породичног закона (физичко, сексуално или емоционално злостављање детета) и вид грубог занемаривања дужности из садржине родитељског права из члана 81. став 1. тачка 3. овог закона (избегавање одржавања личних односа са дететом са којим не живи) и тачка 5. (на други начин грубо занемаривање дужности из садржине родитељског права). О актуелном психо-физичком статусу детета, поред Центра за социјални рад Апатин, изјаснила се и комисија вештака Клиничког центра Војводине, које је без сумње знатно побољшано у односу на период живота са мајком и очухом, при чему су узели у обзир и то да код детета постоји чежња за мајком, уз минимизирање свега оног што је проживело док је живело у заједничком домаћинству са мајком и очухом, али уз јасан став да дете у овом тренутку, у овом узрастном добу не може да процени свој најбољи интерес и да мајка нема нема способности да обавља родитељске дужности, нити је способна да врши родитељско право према мал. ћерки. Код изнетог, и по оцени Врховног суда, испуњени су услови за потпуно лишење родитељског права тужене над мал. ћерком ББ што је, имајући у виду све околности овог случаја, у њеном најбољем интересу.

Супротно наводима ревизије, другостепени суд је правилно оценио да у поступању првостепеног суда није био пропуста јер је након доношења укидног решења Апелационог суда у Новом Саду Гж2 395/22 од 21.09.2022. године, поступајући по налогу овог суда, на околност способности тужене да обавља родитељске дужности, њене подобности да врши родитељско право над мал. ћерком ББ прибавио мишљење најближег Центра за социјални рад (ЦСР Апатин), те донео решење П2 2490/22 од 13.03.2023. године којим је одредио допунско вештачење преко Института за ментално здравље - Кабинет за судску психијатрију, из разлога што приликом давања основног налаза није имао у виду све чињенице, пре свега видео снимак, потом и осуђујућу кривичну пресуду. Како се наведени Институт изјаснио да није у могућности да поступи по допунском решењу и за то навео оправдане разлоге,

првостепени суд је вештачење на претходно наведене околности поверио Клиничком центру Војводине, који је при сачињавању налаза, имао у виду целокупну документацију из списка, али нарочито налаз и мишљење Центра за социјални рад Апатин, правноснажну осуђујућу кривичну пресуду К 650/20 од 17.05.2021. године и садржај приложених ЦД-а. Дакле, и ЦСР Апатин и КЦВ били су сагласни да је тужену потребно лиштити родитељског права. Како су вештаци Клиничког центра Војводине удовољили задатку вештачења, одговорили на све примедбе тужене и свој налаз одбранили, правилно је утврђено да тужена нема способности да обавља родитељске дужности и да није подобна да врши родитељско право над мал. ћерком, због чега је у потпуности лишена родитељског права. Поред тога, другостепени суд је прихватио аргументацију првостепеног суда за одбијање захтева тужене за извођење доказа вештачењем преко друге институције, с обзиром на то да је налаз и мишљење комисије Клиничког центра Војводине у целости прихватио као дат у складу са правилима струке.

И наводи ревизије којима се указује на то да је нејасно како је тужена подобна да врши родитељско право у односу на једно дете (сина), а није у односу на друго дете (ћерку) су без утицаја на другачију одлуку у овој правној ствари. Током поступка утврђено је да је тужена само у односу на мал. ћерку испољавала насиље и занемаривање, која је од стране Центра за социјални рад и полиције пронађена у запуштеном стању, са видним подливима по целом телу. Пропуст првостепеног суда да се у одлуци позове на законски разлог за потпуно лишење родитељског права отклоњен је другостепеном пресудом, при чему су оба суда имала у виду разлоге који се односе на потпуно лишење родитељског права из члана 81. став 1. Породичног закона. Указивање у ревизији на то да тужена није била у могућности да тражи више контаката са мал. ћерком због забране приласка није од утицаја јер је као родитељ имала могућност да се писмено обраћа надлежном Центру за социјални рад и да тражи да је извештава о стању ћерке, као и да ћерки на други начин, без непосредног контакта, стави до знања да жели контакт са њом (слањем честитки, писама, играчака и на друге прихватљиве начине).

Из наведених разлога Врховни суд је на основу члана 414. ЗПП одлучио као у изреци ове пресуде.

**Председник већа - судија
Мирјана Андријашевић, с.р.**

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић